

5 oktober 2007

De daling van de Vlaamse vergunde wapenexport in 2005: kadering en hypothesen

Uit de periodieke verslagen van de regering blijkt dat de vergunde Vlaamse wapenexport sinds 1994 een exponentiële toename kende. In 2005 zette deze trend zich echter niet verder, maar deed zich een spectaculaire daling van de Vlaamse wapenexport voor. Op nauwelijks één jaar tijd daalde de waarde van de vergunningen voor Vlaamse wapenexport met maar liefst 67% (een daling van meer dan 300 miljoen euro in absolute termen). Tot op heden blijft het onduidelijk wat de oorzaak was van deze spectaculaire daling. In deze achtergrondnota gaan we op zoek naar de redenen voor deze daling. Rapportering van correcte cijfers, inzicht in de praktijk en verklaringen voor belangrijke trends, zijn essentieel voor een goede parlementaire controle op het Vlaams vergunningbeleid. Het Vredesinstituut wil met deze achtergrondnota een systematische aanpak en analyse toevoegen aan het debat.

In eerste instantie overlopen we de lessen die we kunnen trekken uit de beschikbare publieke cijfergegevens, nadien geven we een overzicht van de belangrijkste hypothesen voor deze daling. In de mate van het mogelijke worden deze hypothesen getoetst aan het beschikbare cijfermateriaal. Op basis van deze oefening kunnen een aantal hypothesen worden verworpen of tenminste genuanceerd. Andere hypothesen kunnen (nog) niet worden ontkracht op basis van publiek beschikbare gegevens. In principe moet de Dienst Controle Wapenhandel in staat zijn een sluitende verklaring te geven voor de daling. Op vragen vanuit het parlement zijn tot op heden echter nog geen overtuigende verklaringen gegeven voor de daling. Dit is verontrustend met het oog op een doeltreffende controle op wapenexport vanuit Vlaanderen in het algemeen, en op het terzake gevoerde beleid in het bijzonder.

1 Evolutie Vlaamse wapenexport 1994-2006

Op basis van de jaarverslagen van de Federale Regering aan het Federaal Parlement voor de periode 1994-2002 en de periodieke regeringsverslagen van de Vlaamse Regering aan het Vlaams Parlement sinds september 2003 kunnen we een beeld schetsen van de evolutie van de waarde van de vergunde Vlaamse wapenexport (zie figuur 1).

Voor we deze figuur interpreteren dienen we wel enkele belangrijke kanttekeningen te plaatsen.

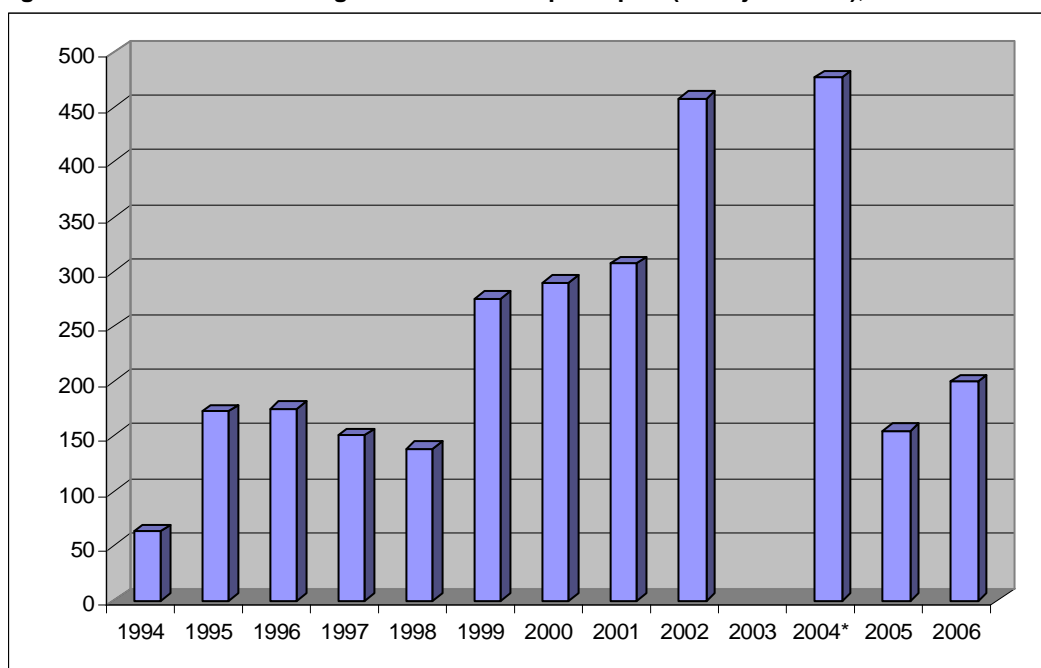
Ten eerste hebben de cijfers voor de periode 1994-2002 - toen controle op wapenexport nog een federale bevoegdheid was - betrekking op de uitvoervergunningen uit het Vlaamse Gewest en de vergunningsaanvragen die in het Nederlands werden ingediend in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De cijfers aangaande de periode volgend op de bevoegdheidsoverdracht in de zomer van 2003 hebben enkel betrekking op vergunningen die werden aangevraagd vanuit het Vlaamse Gewest. Gezien de zeer beperkte omvang van de Brusselse wapenexport (zie figuur 3) vormt dit verschil geen fundamenteel probleem om algemene trends op het vlak van de Vlaamse wapenexport te onderscheiden.

Ten tweede kunnen we voor het jaar 2004 enkel een schatting maken van het aantal vergunningen en de waarde van de vergunde wapenexport. De periodes waarop de verslagen van de Vlaamse Regering in de eerste 16 maanden na de bevoegdheidsoverdracht betrekking hadden (september 2003-februari 2004, maart 2004-augustus 2004 en september 2004-december 2004) komen immers niet overeen met

kalenderjaren. Terwijl de cijfers in deze laatste twee periodieke verslagen betrekking hebben op vergunningsaanvragen ingediend bij de Dienst Controle Wapenhandel in 2004, is het onduidelijk welke vergunningsaanvragen in de periode september 2003-februari 2004 werden aangevraagd in 2003 en welke in 2004. Dit betekent dat we geen exact cijfers kunnen geven voor de wapenexport in 2004, maar hiervan enkel een inschatting kunnen maken. Wat we zeker weten, is dat deze waarde ergens tussen 400 miljoen euro (als alle vergunningen van de periode september 2003-februari 2004 in 2003 werden goedgekeurd) en 632 miljoen euro (als alle vergunningen van de periode september 2003-februari 2004 in 2004 werden goedgekeurd) ligt. Gezien de enorme discrepantie tussen beide bedragen is het noodzakelijk een onderbouwde schatting te maken van de waarde van de Vlaamse wapenexport anno 2004. Deze schatting gebeurt als volgt: voor de periode september 2003 – februari 2004 worden het aantal vergunningen en de waarde van de uitvoervergunningen gedeeld door 3 (een periode van 6 maanden wordt zo teruggebracht naar een periode van slechts 2 maanden) en deze nieuwe cijfers worden dan opgeteld bij respectievelijk het totale aantal en de totale waarde van de uitvoervergunningen in de periode maart-december 2004.ⁱ

Ten derde hebben we geen zicht op de cijfers van 2003 aangezien een overzicht van de vergunningsaanvragen in de eerste 8 maanden van 2003, ondanks de wettelijke verplichting daartoe, nooit bekend is gemaakt door de toenmalige Federale Regering. Een schatting op basis van de beschikbare gegevens voor de periode september 2003 – februari 2004 leek ons, om verschillende redenen, echter niet opportuun.

Figuur 1: Evolutie waarde vergunde Vlaamse wapenexport (in miljoen euro), 1994-2006

* Geschatte waarde voor 2004 op basis van de cijfers voor de periode september 2003 – december 2004

ⁱ Het geschatte aantal uitvoervergunningen bedraagt dan: $(138 / 3 =) 46 + 143 + 69 = 258$. De geschatte waarde van uitvoervergunningen: $(231.767.780,19 / 3 =) 77.255.926,73 + 260.082.356,38 + 140.001.492,77 = 477.339.775,88$.

Uit figuur 1 kunnen we afleiden dat de Vlaamse wapenexport een exponentiële groei kende in de periode 1994-2002: op minder dan 10 jaar tijd is de totale waarde van uitvoervergunningen meer dan verzevenvoudigd (van 62,9 naar 457,6 miljoen euro).

Uit de geschatte gegevens voor 2004 kunnen we afleiden dat de waarde van vergunde wapenexport in 2004 vrij stabiel is gebleven ten opzichte van 2002. Wat opvalt in de figuur, is vooral de spectaculaire daling van de waarde van de vergunde wapenexport in 2005. Op één jaar tijd daalde de waarde van de vergunde wapenexport met 67%. In absolute termen komt dit neer op een daling van meer dan 300 miljoen euro (155,4 miljoen in 2005 vergeleken met 477,3 miljoen in 2004). Vergeleken met 2005 was er in 2006 een stijging van de waarde van de vergunde wapenexport, maar deze stijging compenseert de daling van het jaar voordien niet.

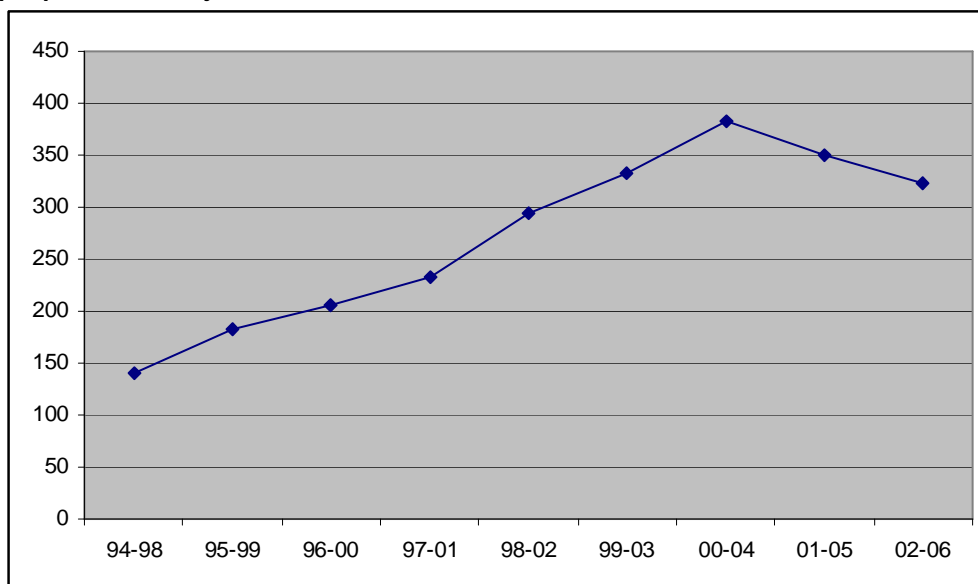
De bevoegde minister verklaarde in mei 2006 in de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement dat de daling van de wapenexport reeds in september 2004 aanvatte en vooral in het tweede semester van 2005 het meest uitgesproken was. Deze daling kan volgens haar voor een groot deel worden toegeschreven aan de daling van de uitvoer van visualisatieschermen. Omwille van de privacy van de betrokken leveranciers en bedrijven verkoos ze echter om hieromtrent geen bijkomende uitleg te geven in de subcommissie.¹ De minister merkte in dezelfde vergadering op dat het nog te vroeg was om nu al uit te maken of deze daling een 'trendbreuk' is, of dat ze te wijten is aan toevallige omstandigheden. Ze kondigde aan te onderzoeken of het in dit stadium nodig is hierover een meer diepgaande studie te maken. In februari 2007, bij de presentatie van het eerste halfjaarlijks verslag van 2006 in de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement, verklaarde de bevoegde minister dat de hoge waarde van de vergunde wapenuitvoer in de eerste helft van 2006ⁱⁱ aantoont dat de daling in 2005 "*een toevallige evolutie [was] en geen trendbreuk*".²

Gezien de evolutie van de Vlaamse wapenexport op langere termijn, is deze verklaring weinig waarschijnlijk: de lage waarde in 2005 breekt duidelijk de stijgende trend van jaren voordien. Dit kan duidelijk worden afgeleid uit figuur 2 waarin de evolutie van de gemiddelde jaarlijkse waarde van de vergunde wapenexport per periode van 5 jaar wordt weergegeven. Door de jaarlijkse waarden per periode van 5 jaar te groeperen kunnen uitschieters (naar boven of onder) worden geneutraliseerd en trends op langere termijn worden herkend. Figuur 2 toont tussen de periodes 1994-1998 en 2000-2004 een duidelijk stijgende lijn. Vanaf de opname van het cijfer voor 2005 in de vijfjaarlijkse periodes (2001-2005), is daarentegen duidelijk een dalende trend zichtbaar. De vaststelling dat de totale waarde van 2006 nauwelijks steeg ten aanzien van 2005, lijkt dan ook eerder een bevestiging van een structurele daling van de afgelopen jaren dan een bewijs dat de daling in 2005 een toevallige evolutie was.

ⁱⁱ Vergeleken met de eerste jaarhelft van 2005 lag de waarde van de vergunde wapenexport in de eerste jaarhelft van 2006 slechts 3,6 miljoen euro hoger. Van een significante verhoging t.o.v. een jaar eerder is dus nauwelijks sprake.

Figuur 2: Evolutie gemiddelde jaarlijkse waarde vergunde Vlaamse wapenexport (in miljoen euro) per periode van 5 jaarⁱⁱⁱ, 1994-2006

2 Beschikbare gegevens over de daling in 2005

De afgelopen jaren heeft de bevoegde Vlaamse minister inspanningen geleverd om de transparantie van de periodieke regeringsverslagen te verhogen, waardoor we een beter zicht kunnen krijgen op de kenmerken van de hedendaagse Vlaamse wapenexport. Als gevolg van de beperkte transparantie in de verslagen van de Vlaamse regering van vóór 2005 is het erg moeilijk om te achterhalen wat de oorzaak is voor de spectaculaire daling van de waarde van de vergunde wapenexport in 2005. We hebben wel een vrij goed zicht op de kenmerken van de Vlaamse wapenexport sinds 2005. Op basis van de beschikbare gegevens onderscheiden we wel een aantal grote lijnen die een mogelijke verklaring voor de daling in 2005 kunnen kaderen.

2.1 Vergelijking van het aantal en gemiddelde waarde van uitvoervergunningen

Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal exportvergunningen en de totale waarde van de vergunningen die elk jaar werden goedgekeurd door de bevoegde instanties. Een eerste vaststelling is dat niet enkel de waarde van vergunde wapenexport daalde in 2005 ten opzichte van 2004, maar ook het aantal uitvoervergunningen (-35%). Deze daling in het aantal goedgekeurde uitvoervergunningen kan dan ook verantwoordelijk zijn voor de daling van de totale waarde van de vergunde wapenexport.

ⁱⁱⁱ Aangezien er voor 2003 geen cijfers publiek beschikbaar zijn, werd de gemiddelde waarde van de vijfjaren-periodes waarin 2003 voorkomt berekend op basis van de cijfers voor de beschikbare vier jaar.

Tabel 1: Overzicht van totaal aantal, totale waarde en gemiddelde waarde van verleende uitvoervergunningen per jaar, 1994-2006^{iv}

Jaar	Totaal aantal vergunningen	Totale waarde vergunningen	Gemiddelde waarde vergunning
1994	niet beschikbaar	62.940.165,94	-
1995	242	172.914.174,55	714.521,38
1996	220	175.470.575,48	797.593,52
1997	216	150.336.230,73	696.001,07
1998	204	138.920.620,75	680.983,44
1999	217	275.509.535,72	1.269.629,20
2000	194	290.490.815,82	1.497.375,34
2001	207	307.573.874,00	1.485.864,13
2002	277	457.558.042,00	1.651.834,09
2003	niet beschikbaar	niet beschikbaar	niet beschikbaar
2004 ^v	258	477.339.775,88	1.850.154,17
2005	168	155.451.073,79	925.304,01
2006	181	199.576.501,19	1.102.632,60

Uit tabel 1 kunnen we afleiden dat de stijging in de jaarlijkse waarde van wapenexport tussen 1994 en 2002 niet zozeer het gevolg was van een toename van het aantal vergunningen, maar vooral van de toegenomen gemiddelde waarde van uitvoervergunningen. Met andere woorden, er werden in deze periode niet meer vergunningen uitgereikt maar wel vergunningen die steeds waardevoller werden. Deze trend bereikte haar toppunt in 2004 met een gemiddelde waarde van ongeveer 1.850.000 euro per uitvoervergunning. Een jaar later bedroeg deze gemiddelde waarde slechts de helft, namelijk 925.000 euro. De daling van de totale waarde van vergunde wapenexport in 2005 is dus het gevolg van een daling van het *aantal* uitvoervergunningen gecombineerd met een daling van de *gemiddelde waarde* van deze vergunningen. Er werden in 2005 niet enkel minder uitvoervergunningen goedgekeurd, maar ook minder waardevolle vergunningen.

Een overzicht van de gemiddelde waarde van wapenexport per maand voor de verschillende periodes (tabel 2) bevestigt op het eerste zicht de verklaring van de bevoegde minister dat de daling reeds in 2004 aanvatte. In de periode september-december 2004 bedroeg de gemiddelde maandelijkse waarde ongeveer 35 miljoen euro vergeleken met 43,3 miljoen in de periode daarvoor (maart-augustus 2004). Deze daling zette zich in 2005 duidelijk verder met een gemiddelde maandelijkse waarde van 22 miljoen euro in de eerste jaarhelft en slechts 3,9 miljoen euro in de tweede jaarhelft.

^{iv} Zoals reeds vermeld hebben de cijfers van voor de bevoegdheidsoverdracht betrekking op de Nederlandstalige aanvragen voor een vergunning.

^v Geschatte cijfers voor 2004. Voor motivatie en berekening zie sectie 1 van deze werknota

Tabel 2: Gemiddeld aantal en gemiddelde waarde uitvoervergunningen per maand, september 2003 – december 2006^{vi}

Periode	Gemiddeld aantal uitvoervergunningen per maand	Gemiddelde waarde uitvoervergunningen per maand
September 2003 -februari 2004	23,0	38.627.963,37
Maart-augustus 2004	23,8	43.347.059,40
September-december 2004	17,3	35.000.373,19
Januari – juni 2005	16,0	22.014.131,43
Juli – december 2005	12,0	3.894.380,87
Januari – juni 2006	14,2	22.628.768,44
Juli – december 2006	16,0	10.633.981,76
Januari – juni 2007	15,3	23.652.649,04
Totale periode (9/2003-12/2006)	17,5	24.671.980,12

Het erg lage cijfer voor de tweede jaarhelft van 2005 is mogelijk gedeeltelijk toe te schrijven aan een “conjuncturele” tendens. Het zou kunnen dat de gemiddelde waarde van de wapenexport in de tweede jaarhelft traditioneel lager ligt dan in de eerste jaarhelft. Deze piste werd reeds geopperd door de bevoegde minister in de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement. Volgens haar is dit daadwerkelijk het geval en kan dit worden verklaard doordat definitieve exporten met voorlegging van een internationaal invoercertificaat traditioneel in de eerste jaarhelft worden gepland.³ Ondanks de vaststelling dat er ook in 2006 in de tweede jaarhelft minder waardevolle vergunningen werden goedgekeurd dan in de eerste jaarhelft, is het op basis van de beschikbare publieke gegevens voorlopig moeilijk om deze verklaring op kwantitatieve wijze te staven. Eerdere analyses van het Vlaams Vredesinstituut hebben reeds aangetoond dat de overgrote meerderheid van de Vlaamse wapenexport plaatsvindt met een (internationaal) invoercertificaat in plaats van een eindgebruikersverklaring.⁴ Een tendens van een vroege timing van deze export zou dus grote gevolgen hebben op de gemiddelde waarde van uitvoervergunningen per jaarhelft. Een specifieke analyse van de verdeling van wapenexport met een invoercertificaat per jaarhelft voor 2005 en 2006 wijst ook in deze richting, maar het is op basis van een periode van slechts twee jaren (voorlopig) onmogelijk om hier conclusies met betrekking tot grotere trends uit te trekken. De beperkte waarde van de wapenexport in de tweede jaarhelft van 2005 en 2006 kan namelijk ook een contingent feit zijn.

Op basis van tabel 1 en 2 kunnen we besluiten dat de daling van de waarde van de Vlaamse wapenexport in 2005 waarschijnlijk reeds in het najaar van 2004 werd ingezet en dat ze een gevolg is van minder uitvoervergunningen en minder waardevolle uitvoervergunningen. De vaststelling van minder waardevolle uitvoervergunningen kan wijzen in de richting van een verandering in de omvang van vergunde goederen per individuele vergunning (minder goederen) of in de aard van de vergunde producten (andere goederen) in 2005.

^{vi} Zoals reeds vermeld hebben de cijfers voorafgaand aan de bevoegdheidsoverdracht betrekking op de Nederlandstalige aanvragen voor een vergunning.

2.2 Vergelijking van de aard van uitgevoerde goederen

In een volgende stap gaan we na in hoeverre de aard van de goederen en de landen van bestemmingen zijn gewijzigd tussen 2004 en 2005. In deze analyse gebruiken we voor 2004 enkel de periode maart-december aangezien we geen volledige zicht hebben op de exacte cijfers van 2004. Dit betekent dat wanneer we in de volgende tabellen absolute cijfers vergelijken tussen 2004 en 2005, we de daling eigenlijk onderschatten.

Sinds januari 2005 gebruikt de Vlaamse Regering een meer verfijnde indeling van aard van militaire goederen dan voorheen. Omdat we de situatie in 2005 echter specifiek willen vergelijken met de situatie in 2004, zijn we verplicht de meer verfijnde indeling te hercoderen naar het ruwe onderscheid dat voordien werd gehanteerd. Het betreft het onderscheid tussen "licht"^{vii}, "halflicht"^{viii}, "zwaar"^{ix} en "ander"^x militair materieel. Als gevolg van de specifieke en weinig transparante rapporteringsmethode van vóór 2005 is het verder niet mogelijk om een verdeling naar *waarde* van de verschillende types van militair materieel te maken maar enkel naar het *aantal* vergunningen. Hierdoor is deze informatie slechts beperkt bruikbaar voor het verklaren van daling van de waarde van de wapenexport in 2005. Uit tabel 3 kunnen we enkel afleiden dat er vergeleken met 2004 een daling was van het aantal uitvoervergunningen voor "zwaar" en "ander" materieel, respectievelijk van 24 naar 12 vergunningen en van 182 naar 143 vergunningen, terwijl het aantal vergunningen voor de uitvoer van "licht" materieel is gestegen.

Tabel 3: Aantal uitvoervergunningen per type van militair materieel, 2004-2005

	2004*		2005	
	Aantal	%	Aantal	%
Licht	6	2,8%	13	7,7%
Halflicht	0	0,0%	0	0%
Zwaar	24	11,3%	12	7,1%
Ander	182	85,8%	143	85,1%
Totaal	212	100,0%	168	100,0%

* De cijfers voor 2004 hebben betrekking op de periode maart – december 2004

2.3 Vergelijking van de bestemming van uitgevoerde goederen

De algemene daling van de waarde van de vergunde wapenexport in 2005 hangt grotendeels samen met de daling van de vergunde wapenexport met als bestemming Duitsland. Dit blijkt duidelijk uit tabel 4. Terwijl in 2004 nog export van militaire goederen naar Duitsland met een totale waarde van 195,5 miljoen euro werd goedgekeurd door de Vlaamse overheid, was dit in 2005 slechts 27,5 miljoen euro. Met andere

^{vii} Onder 'licht' werden gegroepeerd: kleine en lichte wapens en de munitie, delen en onderdelen hiervan. Dit komt overeen met de ML-categorieën ML1, ML3 en ML23.

^{viii} Onder 'halflicht' werden gegroepeerd: mortieren, granaten, explosieven en onderdelen. Dit komt ongeveer overeen met de ML-categorie ML4

^{ix} Onder 'zwaar' werden gegroepeerd: materieel dat wordt opgenomen in het wapenregister van de Verenigde Naties. Dit materieel vinden we terug in de ML-categorieën ML2, ML6, ML9 en ML10. In deze ML-categorieën vinden we echter ook materieel dat niet in het VN-wapenregister is opgenomen, namelijk de onderdelen voor militaire voer-, vaar- en vliegtuigen.

^x In de groep andere hebben we alle overige types van militair materieel gegroepeerd, alsook de vergunningen die betrekking hadden op een combinatie van goederen die niet allemaal tot een van de eerste drie types behoren.

woorden, een daling in absolute cijfers van maar liefst 168 miljoen euro. Dit betekent dat 69 % van de totale daling van de in 2005 vergunde Vlaamse wapenexport (244,6 miljoen euro) het gevolg is van de daling van de wapenexport naar Duitsland. Een meer gedetailleerde analyse van de wapenexport naar Duitsland in 2004 heeft aangetoond dat het altijd “ander” militair materieel betrof dat vrijwel steeds bestemd was voor de industrie in het land. Als gevolg van deze specifieke daling van de militaire export naar de Duitse industrie verloor Duitsland zijn koppositie als belangrijkste bestemmingsland van Vlaamse militaire goederen aan de Verenigde Staten.

In tabel 4 valt verder ook de sterke daling op van de vergunde wapenexport naar Griekenland (-23,7 miljoen euro), Frankrijk (-15,4 miljoen euro) en de Verenigde Staten (-18,5 miljoen euro). Dit waren na Duitsland de drie belangrijkste bestemmingslanden van de Vlaamse wapenexport in 2004. Van de overige belangrijke bestemmingslanden in 2004 bleef enkel de waarde van de export naar het Verenigd Koninkrijk en Japan stabiel.

2.4 Conclusie: lessen uit de beschikbare publieke informatie

Concluderend kunnen we stellen dat het niet mogelijk is om de spectaculaire daling van de waarde van de Vlaamse wapenexport in 2005 te verklaren op basis van de beschikbare publieke informatie, maar dat deze informatie wel een bijdrage kan leveren tot het kaderen van mogelijke verklaringen. Zo hebben we vastgesteld dat de daling van de waarde van de wapenexport waarschijnlijk reeds op het einde van 2004 werd ingezet.

Verder weten we dat in 2005 minder uitvoervergunningen werden verstrekt dan in 2004 en dat dit heeft bijgedragen tot de daling. Het lijkt erop dat er vooral minder relatief waardevolle uitvoervergunningen werden verstrekt in 2005 (cf. de daling van de gemiddelde waarde van de vergunningen). Opvallend is vooral de spectaculaire afname van de wapenexport naar Duitsland (“ander” militair materieel hoofdzakelijk bestemd voor industrie), die instaat voor tweederde van de totale daling. Ook naar de andere belangrijkste bestemmingslanden van Vlaamse militaire goederen werd minder uitgevoerd, maar de afname van de uitvoer naar Duitsland is, als gevolg van haar omvang in 2004, zonder twijfel een sleutelfactor in het verklaren van de daling van de waarde van de vergunde wapenexport in 2005.

Tabel 4: Aantal en totale waarde van verstrekte uitvoer per regio/land van bestemming per jaar, 2004-2006

Regio/Land	2004*		2005		2006	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Europese Unie						
Denemarken	5	1.313.269,00	1	11,94	1	1.222.650,00
Duitsland	44	195.519.553,30	26	27.511.898,80	39	43.829.946,14
Finland	2	123,76	0	-	0	-
Frankrijk	13	30.765.535,00	9	15.398.960,00	8	21.434.268,00
Griekenland	4	23.712.035,00	0	-	0	-
Hongarije	1	11.000	0	-	0	-
Ierland	2	45.535,96	1	43.701,00	1	8.388,20
Italië	10	2.515.162,00	6	1.932.366,06	12	4.856.105,83
Litouwen	1	117.300,00	0	-	0	-
Malta	1	946,00	0	-	0	-
Oostenrijk	0	-	3	189.180,28	3	93.431,20
Polen	1	10.679,00	2	21.481,00	2	18.827,35
Spanje	3	423.054,00	6	396.385,40	12	2.978.621,75
Slovenië	1	12,00	2	2.095.760,00	0	-
Tsjechië	4	6.618.616,00	2	891.553,80	1	662.535,00
Verenigd Koninkrijk	22	6.198.102,63	25	5.983.867,66	19	11.727.975,40
Zweden	22	3.330.365,78	13	1.701.112,54	17	2.524.733,88
Noord-Amerika						
Canada	3	61.557,00	0	-	0	-
Verenigde Staten	20	92.794.452,68	14	74.335.705,54	7	73.032.978,95
Latijns-Amerika						
Argentinië	0	-	1	129.803,00	1	420.808,40
Chili	4	128.182,34	4	1.069.890,29	11	537.609,96
Colombia	0	-	1	18.779,79	3	65.263,28
Rest Azië						
India	7	575.269,00	15	3.071.188,36	10	4.476.741,40
Indonesië	1	29.831,00	0	-	0	-
Iran	0	-	1	19.140,00	0	-
Japan	2	5.952.448,00	5	5.985.429,05	1	8.815.000,00
Maleisië	0	-	1	625.000,00	1	906.840,00
Pakistan	7	340.712,56	2	59.205,31	7	557.232,82
Singapore	5	22.117.656	3	9.373.336,20	1	4.281.399,20
Taiwan	0	-	1	50.568,54	1	23.550,60
Zuid-Korea	1	56.112,00	5	187.677,00	6	1.099.918,40
Midden-Oosten	2	244976,00	2	85.542,60	4	9776001,00
Oceanië	7	4.717.951,57	3	185054,80	3	5.131.397,00
Rest Europa	15	1.902.415,86	5	600.629,03	9	1.070.698,25
Afrika	2	580.995,00	9	3.387.845,8	1	23.578,18
Totaal	212	400.083.849	168	155.451.073,79	181	199.576.501,19

* De cijfers voor 2004 hebben betrekking op de periode maart – december 2004

3 De verschillende hypothesen voor de daling in 2005

In deze sectie overlopen we de belangrijkste mogelijke verklaringen voor de spectaculaire daling van de vergunde wapenexport in 2005 en trachten we op basis van de beschikbare informatie zoveel mogelijk uitsluitel te geven over de validiteit van deze verschillende hypothesen.

3.1 De daling is het gevolg van een afname van de uitvoer van visualisatieschermen

Deze hypothese werd als verklaring voor de daling in 2005 door de bevoegde minister naar voren gebracht in de Subcommissie Wapenhandel. Op basis van de beschikbare informatie uit de periodieke regeringsverslagen valt deze hypothese niet uit te sluiten, grotendeels als gevolg van de beperkte transparantie inzake de aard van de vergunde goederen in 2004. Het zou theoretisch kunnen dat de waarde van uitvoer van visualisatieschermen in 2004 (die toen nog onder de categorie "ander" militair materieel werd gerapporteerd) veel hoger lag dan in 2005 en dat vooral de uitvoer van deze goederen naar Duitsland in 2005 vrijwel volledig in mekaar zakte.

Tabel 5: Defensie-aandeel in de bedrijfsomzet van Barco, 2004-2006

	Netto bedrijfsomzet (in miljoen euro)	Aandeel "Defensie & veiligheid"	Omzet "Defensie & veiligheid" (in miljoen euro)
2004	671,9	9,9%	66,8
2005	712,0	8,1%	57,3
2006	750,8	7,3%	55,1

Bedrijfsinformatie van Barco, dat als enige bedrijf in Vlaanderen uitvoervergunningen aanvraagt voor visualisatieschermen, ondersteunt deze hypothese echter niet. Uit de jaarverslagen van het bedrijf blijkt dat het aandeel van haar defensie-activiteiten relatief beperkt is en al een aantal jaar aan het dalen is (zie tabel 5). In 2004 bedroeg het aandeel "defensie & veiligheid" 9,9% van de totale omzet van het bedrijf.⁵ Dit komt neer op een defensie-omzet van 66,8 miljoen euro in 2004. Het aandeel "defensie & veiligheid" zakte in 2005 tot 8% van haar totale omzet⁶, wat neerkomt op een defensie-omzet van 57,3 miljoen euro. Hoewel er dus een daling was van de defensie-omzet van het bedrijf, is het duidelijk dat deze daling (9,5 miljoen euro) niet de hoofdoorzaak kan zijn van de algemene daling van de wapenexport in 2005 met ongeveer 320 miljoen euro. De jaarlijkse omzet van Barco schommelt tussen de 600 à 800 miljoen euro. Ondanks de vaststelling dat de waarde van de *vergunde* wapenexport niet noodzakelijk overeenkomt met de waarde van de *reële* wapenexport, kan een daling van het reeds beperkte defensie-aandeel van het bedrijf niet de hoofdoorzaak zijn van de algemene daling van de waarde van de vergunde wapenexport in 2005.

3.2 De daling is het gevolg van een wijziging in de rapporteringsmethodologie van de Vlaamse Regering

In 2005 werd de rapporteringswijze van de Vlaamse Regering inzake de buitenlandse wapenhandel sterk gewijzigd.⁷ Het zou dus kunnen dat de cijfers in de rapporten vanaf 2005 betrekking hebben op andere goederen dan in de periode voor 2005 en dat van een daling eigenlijk geen sprake was.

Wat wijst in de richting van deze hypothese, is de enorme omvang van de daling in 2005. De Vlaamse defensiegerelateerde industrie bestaat uit slechts een beperkt aantal spelers⁸ en aangezien zelfs een daling van het belangrijkste defensiegerelateerde bedrijf niet de hoofdoorzaak kan zijn van de daling (zie *supra*), lijkt een wijziging in de methodologie een plausibele verklaring.

Deze hypothese heeft echter ook een aantal zwaktes. Ten eerste hadden de in 2005 doorgevoerde wijzigingen in de rapporteringswijze enkel tot doel de rapportering meer gedetailleerd te maken: er wordt sindsdien vooral meer gedetailleerde informatie gegeven in plaats van “andere” informatie.⁹ Net zoals voor 2004 hebben de rapporten vanaf 2005 betrekking op vergunningsaanvragen voor definitieve transacties. Vergunningsaanvragen voor tijdelijke en niet-definitieve transacties werden noch in de periode vóór 2005 noch in de periode sinds 2005 gerapporteerd. Ook de definitie van militaire goederen is in deze periode niet gewijzigd. Andere wijzigingen werden niet doorgevoerd door de Vlaamse Regering. Indien dit wel het geval was, werden deze wijzigingen niet adequaat toegelicht in de periodieke verslagen of in de Subcommissie Wapenhandel van het Vlaams Parlement. Een tweede probleem met deze hypothese is dat ze geen antwoord geeft op de vraag waarom vooral de specifieke export van “ander” militair materieel naar Duitsland zo sterk is gedaald.

Op basis van de rapporteringsmethodologie zoals toegelicht in de verslagen aan het Vlaams Parlement, kunnen we dus stellen dat de daling in 2005 niet het gevolg is van een wijziging in deze methodologie.

3.3 De daling is het gevolg van het realistischer invullen van vergunningsaanvragen door de betrokken bedrijven

Het zou ook kunnen dat bedrijven sinds een aantal jaar hun vergunningsaanvragen een stuk realistischer invullen m.b.t. de waarde van de goederen dan voorheen. Mogelijk werd deze waarde vroeger sterk overdreven omwille van diverse redenen, bijvoorbeeld omdat men dan geen extra vergunning meer moest aanvragen wanneer er onverwacht een extra bestelling van dezelfde klant binnenkwam. Het grote vraagteken bij deze hypothese is waarom de bedrijven hun vergunningsaanvragen opeens realistischer zouden zijn gaan invullen. Een mogelijke verklaring hiervoor is de installatie van een nieuwe Vlaamse Regering in de zomer van 2004, waardoor er ook een nieuwe minister bevoegd werd voor het vergunningsbeleid. Het is echter onmogelijk om deze hypothese op basis van de beschikbare publieke informatie te onderzoeken.

3.4 De daling is het gevolg van een strenger vergunningsbeleid

De regionalisering van de controle op de wapenhandel zou volgens sommigen geleid hebben tot een strenger Vlaams vergunningsbeleid dan voorheen. De daling van de waarde van de Vlaamse wapenexport

zou dan het gevolg kunnen zijn van het voeren van een strenger Vlaams wapenexportbeleid vergeleken met het federale wapenexportbeleid van een aantal jaar geleden. De belangrijkste zwakte van deze hypothese is de vaststelling dat de waarde van de Vlaamse wapenexport in de periode september 2003-december 2004 relatief stabiel is gebleven ten opzichte van de waarde in 2002 (ze is mogelijk zelfs licht gestegen). Deze hypothese kunnen we op basis van de beschikbare publieke informatie dus niet staven.

Een strenger vergunningsbeleid kan ook het gevolg zijn van het aantreden van een nieuwe Vlaamse Regering in de periode na de regionalisering. Zo werd in de zomer van 2004, enkele maanden voor het inzetten van de daling, een nieuwe Vlaamse Regering ingezworen en werd een nieuwe minister bevoegd voor het Vlaams wapenexportbeleid. Het zou kunnen dat deze minister een strenger vergunningsbeleid voert dan haar voorganger en hierdoor meer vergunningsaanvragen weigert dan voordien.

3.4.1 Meer formele weigeringen?

Een eerste logische manier waarop een strenger exportbeleid kan leiden tot minder wapenexport is door meer aanvragen te weigeren dan voorheen, waardoor de waarde van de goedgekeurde uitvoervergunningen kan zakken. Eerdere analyses van het Vlaams Vredesinstituut hebben echter aangetoond dat uitvoervergunningen slechts in beperkte mate worden geweigerd.¹⁰ Een vergelijkende analyse van de weigeringen van 2004, 2005 en 2006 toont aan dat het percentage geweigerde vergunningsaanvragen en het aandeel van de waarde van de geweigerde vergunningsaanvragen een stuk hoger lagen in 2005 en 2006 vergeleken met 2004 (zie tabel 6), wat kan wijzen op een strenger beleid. In absolute termen is er echter een daling van de waarde van geweigerde vergunningsaanvragen. Uit het antwoord van de bevoegde minister op een schriftelijk vraag inzake meer informatie over de geweigerde vergunningsaanvragen, blijkt dat er in 2005 niet noodzakelijk meer "politieke" weigeringen waren dan in de periode september 2003-december 2004.¹¹

Tabel 6: Vergelijking van geweigerde vergunningsaanvragen, september 2003-2006

	9/2003 – 12/2004	2005	2006
Aantal vergunningsaanvragen	358	174	186
Aantal weigeringen	8	8	5
Percentage aantal weigeringen	2,2%	3,4%	2,7%
Waarde vergunningsaanvragen	634.685.198,34	156.655.345,00	201.119.732,90
Waarde weigeringen (euro)	2.833.569,00	1.204.271,21	1.543.231,71
Percentage waarde weigeringen	0,4%	0,8%	0,8%

De algemene daling van de waarde van de wapenexport kan dus niet worden toegeschreven aan de vaststelling dat er in 2005 relatief meer vergunningsaanvragen formeel werden geweigerd.

3.4.2 Meer informele weigeringen?

Niet alle weigeringen hoeven echter formele weigeringen te zijn. Het is mogelijk dat een aantal vergunningsaanvragen voor een export van militaire goederen door de betrokken bedrijven nooit formeel werden voorgelegd aan de Vlaamse overheid, indien bijvoorbeeld uit informele gesprekken met de Dienst Controle Wapenhandel bleek dat deze aanvragen toch niet zouden worden goedgekeurd. Omtrent informele weigeringen zijn er echter geen publieke gegevens beschikbaar waardoor we op dit vlak geen vergelijking kunnen maken voor 2004 en 2005. Wel is een analyse mogelijk van de bestemmingslanden in 2004 om na

te gaan of daar bestemmingslanden bij zijn die mogelijk problematisch zijn en waar in latere jaren niet naar werd uitgevoerd. Dit kan een indicatie zijn van meer informele weigeringen.

Zoals blijkt uit tabel 4, was het uitgevoerde Vlaams militair materieel de afgelopen jaren voornamelijk bestemd voor Westerse landen, die door de Vlaamse Regering als onproblematisch worden beschouwd. De dominantie van Westerse bestemmingslanden is niet verwonderlijk gezien de specifieke aard van de Vlaamse defensiegerelateerde industrie (hoogtechnologische componenten voor grotere wapensystemen). Bij de niet-Westerse landen zitten er in 2004 wel een aantal opmerkelijke landen van bestemming, maar dit voor slechts een beperkt bedrag en ook in 2005 vinden we deze, en andere, mogelijk problematische bestemmingslanden terug. Hoewel de deelhypothese van meer informele weigeringen moeilijk te toetsen valt, vermoeden we op basis van de beschikbare gegevens inzake bestemmingslanden dat deze hypothese de algemene daling in 2005 niet kan verklaren.

3.5 De daling is het gevolg van een minder strikte interpretatie van de catch-all clause

De installatie van een nieuwe regering in de zomer van 2004 kan niet enkel aanleiding hebben gegeven tot een verstrenging van het exportbeleid, maar ook tot een versoepeling van dit beleid, bijvoorbeeld door een minder strikte interpretatie en toepassing van de catch-all clause.

De Belgische wetgeving hanteert de volgende catch-all clause: “*andere uitrustingen en ander materieel, bestemd voor het ondersteunen van militaire acties*”.¹² De Belgische wetgever heeft echter nagelaten “*het ondersteunen van militaire acties*” te definiëren. Hierdoor blijft er veel ruimte over voor de interpretatie van de catch-all clause. Mogelijk hebben de achtereenvolgende federale ministers ten tijde van de federale bevoegdheid de catch-all clause op steeds strengere wijze geïnterpreteerd (vandaar de “schokken” in figuur 1 in de verkiezingsjaren 1995 en 1999). De daling in 2005 zou dan het gevolg kunnen zijn van een minder strikte interpretatie van deze clause na de installatie van een nieuwe Vlaamse Regering en een nieuwe bevoegde minister in de zomer van 2004.

Dit is een plausibele hypothese gezien het moment dat de daling aanving (najaar 2004) en de enorme omvang van de daling (ongeveer 320 miljoen euro). Mogelijk werden jarenlang zowat alle burgerlijke goederen die aan strijdkrachten werden geleverd onderworpen aan de catch-all clause en vergunningsplichtig gemaakt, terwijl dit nu niet langer het geval is. Ondersteuning voor deze hypothese vinden we in tabel 3, waaruit blijkt dat het aantal uitvoervergunningen voor “ander” militair materieel in 2005 sterk gedaald is t.o.v. 2004. Deze hypothese kan echter niet verklaren waarom vooral de specifieke vergunde export naar de Duitse industrie kelderde, tenzij de wijziging alleen betrekking zou hebben op een beperkt aantal landen, waaronder Duitsland.

Voorlopig blijft het onduidelijk in hoeverre deze hypothese van een minder strikte interpretatie van de catch-all clause kan bijdragen tot een verklaring van de algemene daling in 2005.

3.6 De daling is het gevolg van het niet langer aanvragen van Vlaamse vergunningen door een aantal bedrijven.

3.6.1 Het ‘shoppen’ van bedrijven?

Als gevolg van het ontbreken van een samenwerkingsakkoord tussen de verschillende gewesten kunnen Belgische bedrijven met vestigingen in meer dan één gewest in principe kiezen waar ze hun uitvoervergunningen aanvragen. Er wordt soms gesteld dat bedrijven “shoppen” met het oog op het vermijden van een streng exportbeleid. Het zou dus kunnen dat een aantal bedrijven er in de loop van 2004 voor kozen om hun vergunningen niet langer in het Vlaamse Gewest aan te vragen maar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of in het Waals Gewest, waar het exportbeleid minder streng zou zijn.^{xi} Het bekendste voorbeeld van zo’n bedrijf is FN Zutendaal dat haar producten (munitie) via het moederbedrijf in Herstal uitvoert met Waalse uitvoervergunningen.

Deze hypothese wordt echter niet ondersteund door de beschikbare informatie. Ten eerste kan men verwachten dat, indien deze hypothese klopt, de start van daling in Vlaanderen onmiddellijk na de regionalisering van de controle op de wapenhandel plaatsvond (dus in najaar 2003) in plaats van minstens een jaar later (najaar 2004).

Ten tweede wordt de spectaculaire daling van de Vlaamse wapenexport in 2005 niet gecompenseerd door een even sterke toename (in absolute termen) in (één van de) andere Belgische gewesten (zie figuur 3). In 2005 kende de waarde van de Waalse wapenexport wel een stijging, maar deze stijging bedroeg “slechts” 43 miljoen euro. Het zou kunnen dat de reële Waalse export in 2005 eigenlijk daalde maar als gevolg van het shoppen van Vlaamse bedrijven relatief stabiel bleef. Dit zou echter betekenen dat de hypothetische daling van de Waalse wapenexport in 2005 even spectaculair zou zijn als de daling van de Vlaamse wapenexport, wat weinig waarschijnlijk is. In 2006 kende de Waalse wapenexport wel een erg sterke toename (+214 miljoen euro).

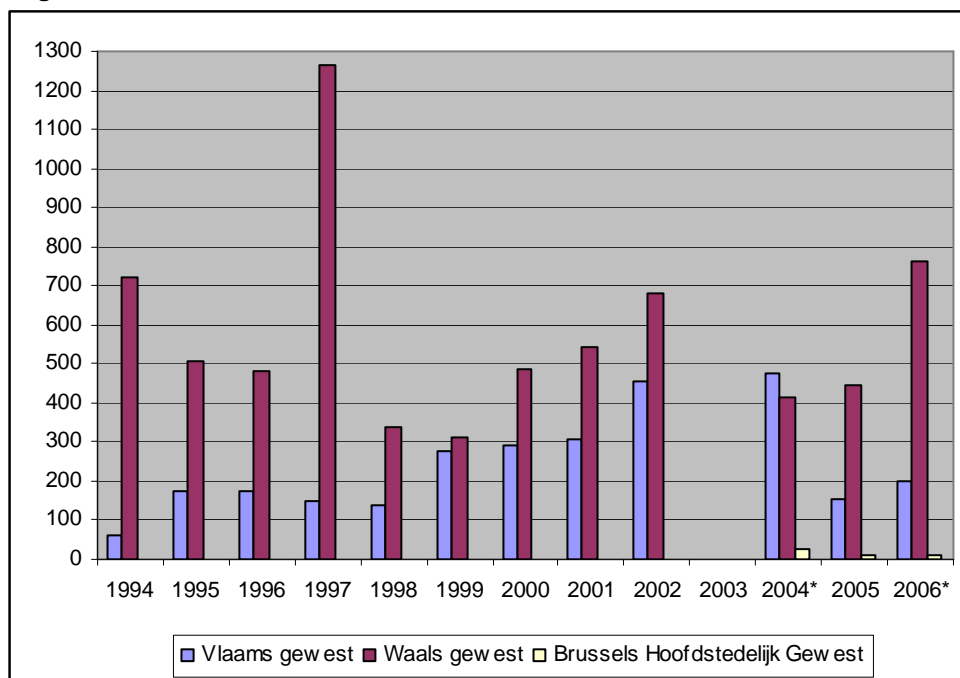
Ten derde is de omzet van de Vlaamse bedrijven die hiervoor in aanmerking komen beduidend kleiner dan de totale waarde van de daling in 2005. Zo is omvang van de daling van de Vlaamse wapenexport in 2005 bijna drie maal zo groot als de omzet van FN Herstal, het moederbedrijf van FN Zutendaal. Het shoppen van dit bedrijf alleen kan de algemene daling in 2005 dus niet verklaren. Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we zelfs afleiden dat FN Zutendaal waarschijnlijk al vóór 2005 haar exportlicenties niet in het Vlaamse Gewest aanvraagt, aangezien er in 2004 slechts zes vergunningen werden aangevraagd voor “licht” militair materieel (waaronder munitie wordt gegroepeerd).

Het shoppen van bedrijven lijkt, op basis van de beschikbare informatie, dus geen verklaring te zijn voor de spectaculaire daling van de waarde van de Vlaamse wapenexport in 2005.

---

^{xi} Een blik op de regio's van bestemming in de drie gewesten doet inderdaad vermoeden dat Vlaanderen inderdaad een strengere exportbeleid voert. Dit is echter niet noodzakelijk het geval. De andere regio's van bestemming kunnen ook het gevolg zijn van de aard van de goederen die in de verschillende gewest worden vervaardigd. Een gedegen vergelijkende analyse van het exportbeleid in de drie gewesten is tot op heden nog niet gemaakt. Uiteindelijk zou het ook kunnen dat de bedrijven niet omwille van de strengheid van het beleid maar omwille van meer praktische redenen voor een bepaald gewest kiezen. Bijvoorbeeld de termijn waarbinnen een beslissing wordt genomen inzake de vergunningsaanvragen.

Figuur 3: Evolutie waarde vergunde wapenexport (in miljoen euro) voor de verschillende regio's in België, 1994-2006¹³

2004*: de cijfers voor Vlaanderen zijn geschatte cijfers op basis van de periode september 2003 – december 2004

2006*: de cijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn geschatte cijfers op basis van de periode januari-juni 2006

3.6.2 De niet-continue aanwezigheid op de defensiemarkt van een aantal bedrijven?

Uit de profielschets van de Vlaamse defensiegerelateerde industrie blijkt dat slechts een handvol Vlaamse bedrijven zich in hoofdzaak op de defensiemarkt richten. Een aantal Vlaamse bedrijven zijn niet op continue basis aanwezig op de defensiemarkt, maar werken slechts sporadisch mee aan een defensieproject. Andere bedrijven zijn wel degelijk quasi-continue actief op de defensiemarkt, maar niet steeds in dezelfde mate. Deze bedrijven halen occasioneel een groot defensieproject binnen en zijn dan voor een bepaalde periode erg actief op vlak van wapenexport, nadien evenwel weer minder.¹⁴

Het is dus mogelijk dat een aantal bedrijven in 2004 nog participeerden aan een belangrijk militair project en in dit kader voor een hoge waarde uitvoervergunningen aanvroegen, maar dat diezelfde bedrijven in 2005 geen of slechts in erg beperkte mate uitvoervergunningen aanvroegen en hierdoor bijdroegen tot de algemene daling van de waarde van Vlaamse wapenexport.

3.6.3 Het stopzetten of ernstig afslanken van de defensie-activiteiten van een aantal bedrijven?

Het zou ook kunnen dat een aantal bedrijven die voordien wel op continue basis actief waren op de defensiemarkt dit nu niet langer zijn, of hun defensie-activiteiten in belangrijke mate hebben afgeslankt. Dit zou bijvoorbeeld de specifieke daling van de export van "ander" militair materieel naar de Duitse industrie verklaren. Mogelijk heeft een Vlaams bedrijf jarenlang in belangrijke mate de toelevering van militaire goederen verzorgd voor de Duitse industrie, maar verdwenen deze activiteiten (quasi) volledig in 2005.

Een bedrijf dat mogelijk aan deze voorwaarden voldoet is Siemens Oostkamp. Het Duitse Siemens was in de jaren '90 erg actief in Vlaanderen en vervaardigde hier ondermeer onderdelen voor militaire beveiligingssystemen. Eind 1999 verkocht Siemens haar afdeling Elektromechanische Componenten (EC), waar telecommunicatietoepassingen werden vervaardigd, aan het Amerikaanse Tyco voor een bedrag van 1,1 miljard US\$. De afdeling defensie-elektronica die ook in Oostkamp was gevestigd, was echter niet de verkoop inbegrepen en bleef ressorteren onder Siemens Brussel. Een paar jaar later werd ook deze afdeling, het toenmalige Siemens Oostkamp BCB, verkocht aan EADS, op dat moment reeds de belangrijkste klant van het bedrijf.¹⁵ Sindsdien gaat de vestiging door het leven onder de naam EADS DS Belgium.

De grootste struikelblokken voor de Siemens Oostkamp-hypothese zijn de timing en de omvang van de daling van de wapenexport naar Duitsland. De verkoop van Siemens Oostkamp BCB aan EADS vond reeds plaats in 2002 en niet in 2004 of 2005. Het zou kunnen dat EADS na de overname van BCB de activiteiten van deze vestiging sterk heeft uitgebreid. In het voorakkoord van de overname stond namelijk dat EADS de vestiging in haar geheel zou overnemen en de fabriek orders voor meerdere jaren zou toekennen. Mogelijk is de algemene daling van de Vlaamse wapenexport in 2005 dan ook het gevolg van het naar zijn einde lopen van deze laatste orders. De bedrijfscijfers van EADS DS Belgium spreken dit echter tegen. In 2005 en 2006 was er wel een daling van de omzet van het bedrijf vergeleken met 2004, maar zeker niet in de mate dat deze daling de hoofdoorzaak was van de algemene daling van de wapenexport. De daling in de omzet van EADS DS Belgium betrof namelijk "slechts" 10 miljoen euro: van 35,8 miljoen euro in 2004 naar 24,7 miljoen euro in 2005 en 25,6 miljoen euro in 2006.¹⁶

Een andere mogelijkheid die verbonden is met de overname van de Oostkamp-vestiging van Siemens is dat Tyco, na de overname van de afdeling EC in 1999, de telecommunicatie-activiteiten van deze afdeling heeft geheroriënteerd naar de defensiemarkt. Gezien de omzet van EC in 2000 ongeveer 148 miljoen euro bedroeg¹⁷, een stuk hoger dan de omzet van Siemens Oostkamp BCB, zou een mogelijke stopzetting van deze activiteiten de drastische omvang van de daling beter kunnen verklaren. Van zo'n conversie naar de defensiemarkt door Tyco, noch van een stopzetting van eventuele dergelijke activiteiten, werd tot op heden een aanwijzing gevonden.

Siemens Oostkamp is maar één voorbeeld van een defensiegerelateerd bedrijf dat haar defensie-activiteiten mogelijk heeft afgeslankt. Het zou kunnen dat ook andere defensiegerelateerde bedrijven hun defensie-activiteiten in Vlaanderen hebben afgebouwd. Hier hebben we echter geen zicht op. Deze hypothese kunnen we dus enkel toetsen indien we weten welke bedrijven uitvoervergunningen aanvroegen in 2004 en 2005. Inzicht in de volledige aanvraagdossiers van de Dienst Controle Wapenhandel van de afgelopen jaren is noodzakelijk voor het testen van deze hypothese.

3.6.4 Het niet langer aanvragen van de nodige vergunningen door een aantal bedrijven?

Het zou ook kunnen dat een aantal bedrijven in plaats van hun defensie-activiteiten stop te zetten of af te slanken simpelweg geen uitvoervergunningen meer aanvragen ondanks het feit dat ze militaire goederen exporteren naar het buitenland. Dit zou een ernstig vergrijp tegen de Belgische wapenwet inhouden, zeker als dit met opzet gebeurt. De overheidsdiensten die belast zijn met de uitvoering van het controle- en vergunningsbeleid, zijn bij uitstek geplaatst om onregelmatigheden vast te stellen en deze te remediëren.

4 Conclusie

In de jaren '90 kende de Vlaamse wapenexport een sterke groei. Vooral in de jaren rond de eeuwwisseling groeide deze export sterk, met als hoogtepunt het jaar 2004 waarin de waarde van de Vlaamse vergunde wapenexport voor het eerst die van Wallonië overtrof. Na jaren van sterke groei kelderde de Vlaamse wapenexport in 2005 met maar liefst tweederde ten opzichte van het vorige jaar. Deze daling werd waarschijnlijk reeds ingezet in het najaar van 2004.

Begin 2007 verklaarde de bevoegde minister dat deze daling geen trendbreuk betrof, maar eerder een toevallige evolutie was. Uit onze analyses van de evolutie van de waarde van de Vlaamse wapenexport sinds 1994 blijkt echter dat deze stelling niet klopt. De lage waarde van de Vlaamse wapenexport sinds 2005 is wel degelijk een breuk met de stijgende trend van de voorgaande jaren. Op dit moment ligt het niveau van de Vlaamse wapenexport ongeveer op het niveau van het midden van de jaren '90, dus voor de sterke groei die sinds 1999 werd ingezet.

In deze achtergrondnota werd getracht meer inzicht te verwerven in de redenen voor deze spectaculaire daling van de waarde van de Vlaamse wapenexport. Die verklaring kan immers het huidige peil van de Vlaamse wapenexport kaderen en bovendien een beter zicht geven op de oorzaak van de enorme stijging van de waarde van de Vlaamse wapenexport tussen 1994 en 2004.

Verschillende hypothesen voor de daling van 2005 werden opgesteld en getest op basis van publiek beschikbare gegevens. Op basis van onze analyses kunnen we een aantal hypothesen elimineren of tenminste sterk nuanceren. Een aantal andere hypothesen kunnen op basis van de beschikbare gegevens (nog) niet worden ontkracht. We kunnen wel besluiten dat, gezien de enorme omvang van deze daling, waarschijnlijk een combinatie van verschillende factoren aan de basis ligt van de daling. Vooral de spectaculaire daling van de export van "ander" militair materieel naar Duitsland is opvallend en kan tot op heden niet worden verklaard zonder bijkomende informatie.

Deze achtergrondnota vormt de eerste aanzet voor het achterhalen van de achterliggende redenen voor de drastische daling van de Vlaamse wapenexport in 2005. In de analyses is gebleken dat verschillende van de hypothesen enkel getoetst kunnen worden op basis van inzicht in alle en volledige dossiers m.b.t. exportvergunningen die sinds de bevoegdheidsoverdracht werden aangevraagd bij de Dienst Controle Wapenhandel. In principe moet deze dienst dus in staat zijn een sluitende verklaring te geven voor de daling. Op vragen vanuit het parlement zijn tot op heden echter nog geen overtuigende verklaringen gegeven voor de daling. Dit is verontrustend met het oog op een doeltreffende controle op wapenexport vanuit Vlaanderen in het algemeen, en op het terzake gevoerde beleid in het bijzonder.

Tabel 7: Overzicht van de verschillende hypothesen en hun verklaringskracht

De daling in 2005 is het gevolg van ...	Verklaring?	Opmerking
1. een afname van de uitvoer van visualisatieschermen	Nee	Wel een afname, maar gezien de defensie-omzet van de betrokken sector niet de hoofdoorzaak van de totale daling
2. een wijziging in de rapporteringsmethodologie van de Vlaamse Regering	Nee	Op voorwaarde dat elke wijziging in rapporteringsmethodologie adequaat wordt toegelicht aan het Vlaams Parlement
3. het realistischer invullen van vergunningsaanvragen door de betrokken bedrijven	Onbekend	Onmogelijk te toetsen op basis van publiek beschikbare gegevens
4. een strenger vergunningsbeleid - Meer formele weigeringen - Meer informele weigeringen	Nee Onbekend	Waarde geweigerde vergunningsaanvragen lag in 2005 lager dan in 2004 Nauwelijks te toetsen op basis van publiek beschikbare gegevens maar zelfs op basis van deze gegevens weinig ondersteuning
5. een minder strikte interpretatie van de catch-all clause	Onbekend	Plausibel omwille van omvang daling, maar geen verklaring voor specifieke daling export naar Duitsland
6. het niet langer aanvragen van Vlaamse vergunningen door een aantal bedrijven - Het 'shoppen' van bedrijven - De niet-continue aanwezigheid op de defensiemarkt van een aantal bedrijven - Het stopzetten of ernstig afslanken van de defensieactiviteiten van een aantal bedrijven - Het niet langer aanvragen van de nodige vergunningen door een aantal bedrijven	Nee Onbekend Onbekend Onbekend	Daling pas jaar na regionalisering, geen toename in andere gewesten, te kleine omzet van mogelijke bedrijven voor een volledige verklaring van daling Nauwelijks te toetsen op basis van publiek beschikbare gegevens Nauwelijks te toetsen op basis van publiek beschikbare gegevens Onmogelijk te toetsen op basis van publiek beschikbare gegevens

Eindnoten

-
- ¹ Verslag Subcommissie voor Wapenhandel, Stuk 33-A, 23 mei 2006.
- ² Verslag Subcommissie voor Wapenhandel, Stuk 33, 13 februari 2007.
- ³ Verslag Subcommissie voor Wapenhandel, Stuk 33-A, 23 mei 2006.
- ⁴ Duquet, N., Castryck, G. & Depauw, S. (2007), *Vlaamse Buitenlandse Wapenhandel 2006*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut.
- ⁵ BarcoView stond in 2004 in voor 32,3% van de totale omzet en "Defensie & veiligheid" stond in voor 30,8% van de omzet van BarcoView. Dit betekent dat het aandeel "Defensie & veiligheid" in de totale bedrijfsomzet 9,9% bedraagt. Zie Barco (2005). *Jaarrapport 2004*.
- ⁶ BarcoView stond in 2005 in voor 33,0% van de totale omzet en "Defensie & veiligheid" stond in voor 24,4% van de omzet van BarcoView. Dit betekent dat het aandeel "Defensie & veiligheid" in de totale bedrijfsomzet 8,1% bedraagt. Zie Barco (2006).
- ⁷ Voor een overzicht van deze wijzigingen en hun impact op de transparantie van de verslagen, zie Vlaams Vredesinstituut (2006), *Transparantie in de rapportage over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel*. Brussel: Vlaams Vredesinstituut, Adviesnota 13 november 2006. Deze adviesnota is beschikbaar op <http://www.vlaamsvredesinstituut.eu/>
- ⁸ Castryck, G., Depauw, S. & Duquet, N. (2006), *Profielchets van de Vlaamse buitenlandse wapenhandel*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut.
- ⁹ Een andere wijziging die in 2005 werd doorgevoerd was de vervanging van de categorie "bestemming" door "eindgebruiker". Deze wijziging heeft echter geen invloed op welke vergunningsaanvragen worden gerapporteerd in de periodieke verslagen aan het Vlaams Parlement.
- ¹⁰ Zie bijvoorbeeld Castryck, G., Depauw, S. & Duquet, N. (2006), *Profielchets van de Vlaamse buitenlandse wapenhandel*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut.
- ¹¹ Moerman, F., antwoord op schriftelijke vraag nr.61 van Kurt De Loor. Vlaams Parlement, 27 april 2006.
- ¹² Koninklijk Besluit van 8 maart 1993 tot regeling van de in-, uit- en doorvoer van en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie, zoals laatst gewijzigd op 2 april 2003, bijlage, 2^e categorie, afdeling 1, punt A.19
- ¹³ Deze informatie is afkomstig van de federale jaarverslagen (1994-2002) en de periodieke verslagen van de verschillende gewesten (2004-2006). Enige uitzondering is het cijfer voor 2006 in het Waals Gewest. Deze informatie is afkomstig uit: Piret, P., "Bonne" année 2006 pour les armes ["Goed" jaar 2006 voor de wapens], *La Libre Belgique*, 21 maart 2007.
- ¹⁴ Castryck, G., Depauw, S. & Duquet, N. (2006), *Profielchets van de Vlaamse buitenlandse wapenhandel*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut.
- ¹⁵ Erik De Leye, Siemens onderhandelt over verkoop BCB aan EADS, *De Tijd*, 15 december 2001. Carlier, Marc, Siemens weg uit Oostkamp, *Het Nieuwsblad*, 15 december 2001. Ellen Cleeren, Siemens Oostkamp BCB komt in handen van EADS, *De Tijd*, 3 mei 2002.
- ¹⁶ EuroDB (2007), *EADS Defence and Security Systems Belgium*, Geconsulteerd via <http://www.eurodb.be/> op 10 september 2007.
- ¹⁷ Erik De Leye, Siemens onderhandelt over verkoop BCB aan EADS, *De Tijd*, 15 december 2001.